

MAGDA POLO PUJADAS

Música pura y música programática en el Romanticismo

L'Auditori, Barcelona, 2011.

Si en algun període de la història de l'art a Occident la música pren un relleu destacat, fins i tot per sobre de les altres manifestacions artístiques, aquest és sens dubte el romanticisme. En aquest període, la música s'alia amb la filosofia per tal de donar forma —ideal— a conceptes de complexitat metafísica com són l'absolut, l'infinit, la voluntat, la divinitat. Cap altra manifestació artística esdevé prou inaprehensible, prou esmunyedissa al judici racional, com la música; una característica que l'allunya de la física i l'acosta, així, doncs, a la metafísica.

La doctora Magda Polo Pujadas ofereix en el seu llibre *Música*

pura y música programática en el Romanticismo un retrat panoràmic i alhora prou detallat del complex conjunt de relacions i extremitats que sorgeixen com a conseqüència de l'intent de definir, descriure, traduir i retratar aquests conceptes tan allunyats de les capacitats limitades del llenguatge i que, precisament per això, troben en la música la manifestació artística més adient per acostar-s'hi sense, per això, interferir en el seu significat i dimensió final ni limitar-los. Perquè, com deia sant Agustí a propòsit de Déu, «les paraules són insuficients, però no indiferents», i hi podríem afegir: «on les paraules no arriben... hi arriba la música», com signarien els romàntics.

El romanticisme alemany porta l'estendard d'aquesta extraordinària filosofia i metafísica de la música; un pensament que, com dèiem, de seguida mostra bifurcacions a vegades contraposades només aparentment i, molt sovint, convergents, en el nus d'aquest mateix pensament. Així és com neixen la música pura i la música programàtica, dos conceptes aparentment contraposats i estranyament vinculats, al cap i a la fi. Aquestes dues tipologies musicals —si és que de dos intents de definir què hi ha darrere de la màgia del fenomen musical en podem dir tipologies— structuren el llibre, si bé amb una part molt més extensa dedicada al concepte de música pura, per les singularitats que el concepte «pur» porta en si mateix. A més «la reflexió estètica kantiana sobre el concepte de su-

blim afavoreix l'entrada de la reflexió entorn de la música (pura) en un àmbit metafísic».

Parlar de música pura, de l'absolut, de la divinitat... doncs, és o bé una gosadia o bé un acte d'humilitat. Reprenent sant Agustí, si les paraules són insuficients, però mai indiferents, cal atendre aquest volum com un intent honest ja no de traduir conceptes que ja ha quedat clar que són indefinibles, sinó com un treball minuciós de «traducció» a un llenguatge més planer dels camins lògics o racionals que l'home pot fer per intentar posar-se en disposició de gaudir —no entendre— el misteri: l'absolut, la divinitat, la voluntat... Magda Polo fa, doncs, un lloable treball que requereix, però, el compromís del lector per analitzar i comprendre els exercicis analògics de l'autora. No per manca de claredat discursiva, sinó perquè amb aquest llibre no som, ni de lluny, davant d'un llibre de temàtica accessible al lector genèric. *Música pura y música programática en el Romanticismo* no és un llibre divulgatiu en un context general; és un llibre d'estudi fet per a l'estudi. Imprescindible, això sí, tant per als estudiosos de la història de l'art com per als amants de l'art, la filosofia i la música del romanticisme.

El llibre situa el lector en el moment en què el concepte de música pura es gesta en el context d'un incipient romanticisme que té el seu precursor en l'Sturm und Drang. És aquest el moment en què la música comença a ser considerada com a art autònom i al-

hora la «manifestació més sublim per a arribar a copsar la transcendència de la vida».

El llenguatge de la música permet de manera més directa la manifestació d'allò absolut (que ho conté tot, el finit i l'infinit) perquè es tracta d'un llenguatge molt indeterminat que «construeix un metallenguatge musical que es fa visible en l'afectació de l'oient, i que, per tant, és plenament subjectiu».

La confusió entre música pura i música absoluta, doncs, esdevé comprensible. Magda Polo posa una atenció particular a intentar definir les similituds i diferències de totes dues músiques, perquè en aquesta distinció rau la clau per entendre en què connecten i en què divergeixen, també, música pura i música programàtica. El romanticisme posthegelià confón «absolut» i «pur» perquè anteriorment s'ha assimilat el concepte de «pur» a la idea kantiana de «forma» o «idea», un significat que els romàntics atribueixen al concepte d'absolut, seguint la filosofia idealista de Hegel. Però, de fet, el terme «música absoluta» és d'encuny wagnerià i sorgeix pels volts de 1850.

Aclarit aquest punt conflictiu i distingint curosament entre música pura i música absoluta, esdevé més fàcil entendre que «en la dialèctica entre la música pura i la programàtica és on floreix la "música absoluta"», sentència que, en definitiva, podria resumir molt sucintament la tesi del llibre. Aquesta dialèctica és, de fet, un diàleg a tres, «entre música pura, progra-

màtica i absoluta, que conserva la primera, suprimeix la segona i les supera totes dues».

Per música pura s'entén, per norma general, música instrumental, si bé això no vol dir que algunes obres en què hi ha música i text, com algunes manifestacions de música litúrgica o música vocal, no puguin ser considerades música pura. El que és del tot cert és que la música pura està del tot contraposada amb la música utilitària, aquella que busca imitar, descriure, definir, que té limitat el seu significat a un objectiu concret: «la música programàtica és música instrumental lligada o unida a una representació o al·lusió d'un subjecte conceptual que li serveix, al compositor, per crear el contingut de la seva obra». La música instrumental de Beethoven és considerada autèntica música pura, si bé la música de la Novena Simfonia és considerada música absoluta. La música absoluta (sobretot el final de la Novena amb el poema de Schiller) anuncia el drama musical wagnerià. La línia divisòria, doncs, és molt fina.

La música pura juga amb els objectius finals de la filosofia en totes les seves manifestacions: la divinitat, l'infinit, l'absolut, la naturalesa, la voluntat... i és per això que és tan fàcil confondre aquest terme amb el de música absoluta. Però la música més significativa d'allò absolut és aquella en què la forma explora i es confon amb el contingut. Perquè l'objectiu de la síntesi filosoficomusical entre la música pura i la música programàtica és aconseguir la música abso-

luta: que uneix l'estètica musical de la forma i la del contingut. «La gran síntesi entre la inefabilitat i allò concret, entre l'universal i el particular, entre Déu i l'home, entre l'infinit i el finit...».

Mercedes Conde Pons
Directora de la *Revista Musical Catalana*
mconde@palaumusica.cat